KAKO ĆU ODGOJITI SVOJE DIJETE.

Nekoliko misli
o prvom odgoju djece.

Napisao
o. Miroslav Vanino
Isusovac

ZAGREB 1930.

Nakladom Glasnika Srca Isusova.

S odobrenjem Starješinstva D. I. (15. 3. 1930. br. 60)
i Nadbiskupskog Ordinarijata (17. 3. 1930. br. 2157)
u Zagrebu.

Tiskom Glasnika Srca Isusova u Zagrebu.

Isusovo Srce sveto, u kuću se našu svrni,
Kralj joj budi, žarko sunce, od kog plaši mrak se crni.
Grij nam duše svojim žarom, natapaj ih milostima,
Da procvatu i da rode krasnim jedrim krepostima.
Srca naše obitelji vazda bila Tebi vjerna,
Pobožna i milostivna, stidna, čista, krotka, smjerna.
Za Tobom se okretala nalik cvijetu suncokretu
Ko Marija i ko Josip nekada u Nazaretu.
U molitvi i u radu srećna smrt ih jednom stigla,
Ljubav Tvoja silna, slatka u nebo ih k tebi digla.

Dragi kršćanski roditelji!

Dobro uzgojiti djecu veća je umjetnost nego naslikati najljepšu sliku ili izdjelati najkrasniji kip. Dobro uzgojiti djecu više vrijedi nego sve zlato i srebro ovoga svijeta. Dobro uzgojiti djecu veća je dika i čast od svake svjetske slave.

Ali dobro uzgojiti djecu stvar je nada sve teška i mučna, i zato ima toliko djece, koja nisu dobro uzgojena, a to je veliko zlo i po djecu i po roditelje i po narod i po Crkvu.

Evo zato sam s pomoću Božjom napisao ovo nekoliko stranica: hoću da pomognem roditeljima u odgajanju djece, hoću da im olakšam teški trud i da ih uputim, kako će pravo i s uspjehom odgojiti svoju djecu. Većinu stvari, što ću kazati, kršćanski roditelji znadu, ali se često događa, da na to ne misle: ova će ih knjižica na koješta upozoriti, što je potrebno i korisno u odgoju djece.

Znam, o odgoju se pišu debele knjige, no znam i to, da velika većina roditelja nema ni vremena ni volje da čitaju opširne knjige. Stoga sam ukratko iznio tek najnužnije. Ovo je također jedan razlog, što ova knjižica govori samo o prvom uzgoju djeteta, otprilike do sedme, osme godine. Doba prvih sedam, osam godina najvažnija je u odgoju čovjeka, pa se može kazati, kako se čovjek odgoji u toj dobi, takav obično i u glavnom ostaje za cijeli svoj vijek.

Koliko bi si jada i tuge uštedjeli roditelji, kad bi htjeli i umjeli pravo odgajati svoju djecu za prvih sedam godina! Koliko bi djece bilo radost i dika i pomoć svojim roditeljima, da su za prvih sedam godina imali pravi kršćanski odgoj! Mnogi su nesretni u svojem životu baš s ovog razloga, što nisu dobili pravog odgoja u prvim svojim godinama.

Kršćanski roditelji, nemojte misliti, da vi sve znate, što treba da se zna o odgoju, i nemojte podleći napasti da ovu knjižicu nepročitanu bacite na stranu. Nitko ne zna svega, a često se događa, da ne činimo onog, što treba, dok nam toga netko ne kaže.

Radi se o sreći vašoj i o sreći vaše djece: zato proučite pomno ovu sitnu knjigu. Ljubav k vama i vašoj djeci utisla mi je pero u ruku.

Pisac.

1. Kada počinje odgoj djeteta?

1. Mnogi misle, da malom djetetu valja pustiti slobodu, nek se razvija kako ga narav goni; dok je dijete maleno, ono je, kažu, ludo, ne shvaća dužnosti ni zla, a kad dosegne dobu porabe razuma, onda će ga početi odgajati. Ovo je mišljenje **sasvim krivo. Kad dijete dosegne otprilike sedmu godinu,** onda ono u glavnom već ima svoj smjer, ono se nesvjesno nagnulo na desno ili na lijevo, ono već naginje više manje na stanovite kreposti ili na stanovite neuredne strasti kao što su: lijenost, lažljivost, srditost, pohlepnost, taština iliti slavičnost. Dijete je kao ono drvo, koje bi bez njege i potpore ljudske uzraslo krivo ili čak zahirilo. A treba imati na umu i ovo: uzgoj nije samo u tom, da ne daš zlim nagnućima djetetovim da se razvijaju i ojačaju, nego još više u tom, da ojačaju i da se razviju **dobre sklonosti.** Ako puštaš dijete, nek raste onako na slijepu sreću, imat ćeš divljaku, a svak zna, da se plemenita voćka dobiva cijepljenjem. Treba djetetu ucijepiti kreposti i vrline.

2. Nije ni to istina, da dijete ne shvaća dužnosti. Ne shvaća doduše kao odrastao mladić ili odrasla djevojka, ali ipak shvaća na svoj način, da ovo na primjer ne smije činiti, a ono da mora. Dijete nije nijema živina, a glete: živina se dade svačemu naučiti. Kako se ne bi dalo onda dijete naučiti redu i posluhu? S tim treba rano

početi. Ima djece, koja se mirno vladaju u crkvi, druga pak viču, otimlju se materi i trče po crkvi, da se ljudi ogledavaju i mrgode, što im djeca smetaju čak u crkvi. Znam dobro, ima djece od naravi mirne, ali je sigurno, da su gdjekoja djeca jako živahna, no majka i otac su ih naučili na zgodan način, da je u crkvi dragi Bog, koji sve vidi, pa i njihovo vladanje, zato moraju biti mirna i lijepo se ponašati.

Što prije počneš dijete priučavati redu i dobru, to bolje. Dakako u tome valja razborito postupati, a ne htjeti od nejaka djeteta stvoriti mudraca.

2. Bez Boga ništa.

Dijete treba uzgajati, dok se još nalazi u materinoj utrobi. Čudiš li se tome? Evo što hoću da reknem. Dok ti, majka, nosiš drago čedo pod srcem, nastoj da živiš **svetim životom:** kloni se grijeha, budi strpljiva, blaga i krotka, umjerena, svakome dobra, a onda: mnogo se moli za dijete, koje ćeš roditi. Moli se i poslije, kad dijete ugleda ovo svijetlo Božje. Moli se za nj svaki dan, ne samo za njegovo zdravlje, nego još više za **njegovu dušu,** da se nikad, nikad ne okalja smrtnim grijehom, da uvijek hoda stazom i kraljevskim putem svetosti kršćanske kreposti. Majka, koja se ne moli svaki dan za svoju djecu, ta ne zna, koliko joj je blago povjerio Bog. Blago si ga djetetu, koje može na putovanje kroz život ponesti molitvu svoje majke! Ta će ga molitva čuvati stramputice, a ako nesrećom zađe na krivi put, majčina će ga molitva vratiti prije ili kasnije na stazu poštenja i kreposti.

Ali i **otac** treba da se moli svaki dan za svoju djecu. Uopće, kršćanski roditelji, prva vaša briga i najpreča dužnost jest — brinuti se za **spas neumrle duše vaše djece.** Ne dao Bog, da moradnete danas sutra drhtati, kad vas zapita vječni Sudac: A gdje su vaša djeca?

Molitva za djecu bit će vam, roditelji, i utjeha i pomoć u teškom i mukotrpnom nastojanju oko odgoja vaše djece. Bog će uslišati vašu molitvu i nadomjestiti svojom pomoću ono, što fali vašem znanju i iskustvu.

I tu se eto obistinjuje riječ Duha Svetoga: »Bogoljubnost je korisna za sve«, za svaku našu potrebu, pa i za odgoj djece.

O kad bi roditelji manje kleli svoju djecu, a više za nju molili!

3. Spoznati dragoga Boga!

1. Otajstveni su putevi, kojima duša po prviput u smrtnom životu spozna Boga. Kad zreo čovjek razmišlja o tom i kuša da se dosjeti, kada i kako se to dogodilo, mora priznati, da se to izmiče našoj spoznaji. Sigurno je, da i dijete može dosta rano spoznati Boga. Mnogo stoji do odgoja, koji može uskoriti taj čas, to jest odgoj može učiniti, da dijete ranije spozna Boga, ako mu se pomogne, negoli kad se prepusti samom sebi.

I evo baš u tom griješe mnogi roditelji: puštaju da dijete raste kao hrast u šumi i misle, dijete će već u školi učiti kršćanski nauk. Najbolja je ipak škola — na koljenima oca i majke: što dijete nauči u ovoj školi, prvoj i najvažnijoj,

to se najdublje utisne u dušu i toga dijete nikad zaboravit ne će.

2. Kad dakle dijete počinje shvaćati stvari i pojave okolo sebe, pogotovo kad počinje stavljati pitanja, kako ovo, otkuda ono, onda je čas da roditelji svom čedu govore o Ocu nebeskom, od kojega je sunce i mjesec i one sjajne zvijezde na nebu, i vjetar i kiša, koji se oglašuje u tutnjavi groma i javlja se u bljesku munje. Od Njega nam i kruh i hrana svaka. Majka će uzeti u ruke i djetetu pokazivati slike iz života, muke i smrti Isusa, Spasitelja predragog. Kako dijete širi zjenice, kad mu majka tumači, kako je dragi Bog sašao među ljude kao malo i milo dijete u štalici betlehemskoj, a sjajni su anđeli nad štalicom pjevali! Poslije su došli k dragom nebeskom Djetetu mudraci s Istoka na krasnim konjima i devama s dragocjenim darovima! Majka neka uzme Biblijsku povijest pa neka dječjim jezikom pripovijeda život i muku i otkupiteljsku smrt Isusovu.

Rijetke su majke, koje znadu i slute, kolika je korist djetetu od ovakove pouke. Kad dijete spozna Isusa, ono će Ga i ljubiti, a kad Isusa ljubi, klonit će se svega, za što mu mama kaže da Isus ne voli ili da ga vrijeđa. Kad na primjer mali Ivica ne će da posluša, majka će mu kazati: »Ivica ljubiš li Isusa dragog?«

Ivica će reći: »Ljubim majko!«

A majka će: »Ako ljubiš, onda lijepo slušaj, jer Isus to ima rado i on voli djecu, koja slušaju«. Ili: »Ivica, zar ćeš žalostiti dragog Isusa?«

Drugiput desit će se zgoda da učini uslugu ocu ili sestrici; majka će mu reći: »Ivice, Isusu će biti vrlo milo, ako tati doneseš to i to«. Ili: »Mali je Isus bio u Nazaretu poslušan, zato je omilio Ocu nebeskom«.

4. Dječja molitva.

Vrlo rano valja dijete učiti moliti se. Ima raznih vrsta molitve, već prema dobi djeteta. Nikad ne ću zaboraviti prizora, što sam ga vidio u sirotištu Karmelićanka u East Chicagu, Ind. Dobre ove sestre pokazaše mi svoj zavod i način, kako uzgajaju djecu. Dovedoše me u sobu, gdje su najmanja dječica, do 2 godine. Baš su mališi bili kod jela. Kad svršiše ručak, svi kleknuše na tla, prekrižiše se i sklopiše ruke. To im je bila sva molitva! Bog dragi prima od te drobne dječice i ovakovu molitvu.

Kad je dijete već donekle poučeno u vjeri pa umije prema svojoj dobi govoriti, majka će ga naučiti znamen svetoga križa pak koju kratku molitvu, na primjer Anđelu Čuvaru:

Anđele Božji, čuvaru moj,
Danas i uvijek uz mene stoj;
Ruku mi pruži, vodi me ti,
Ti me od zala očuvaj svih!

To bi bila isprva jutarnja molitva, a večernja ista malko preinačena:

Anđele Božji, čuvaru moj,
Noćas i uvijek uz mene stoj;
Krilima pokrij u snu me ti,
Ti me od zala očuvaj svih!

Što prije neka dijete nauči Zdravomariju i Očenaš i neka moli ove svete molitve svako jutro i svaku večer.

Žalosno je, da gdjekoja djeca dođu u školu, a još ne znaju ni Očenaša ni Zdravomarije, o Vjerovanju dakako ni spomena. Roditelji ovake djece teško će Bogu odgovarati za ovakav i ovolik propust i nemar.

5. Dobar primjer vrijedi više nego lijepe riječi.

Događa se, da roditelji davaju djeci lijepe nauke i spasonosne opomene, ali se to djece ne prima, kao bobom o zid.

Gdje je često puta krivnja? U tom, što ne prednjače djeci dobrim primjerom. Da ih na primjer djeca vide gdje se i oni mole, i djeca bi lakše primila opomenu, da se mole. Djeca se nauče kleti i psovati, a često puta od koga? Od svojih roditelja! Djeca zanemaruju svetu Misu; roditelji ih možda šalju na sv. Misu, ali sami ne idu, premda bi mogli. Dijete je čulo u crkvi ili na kršćanskom nauku, da se svaki katolik, kad navrši sedmu godinu, mora na posne dane uzdržavati od mesa i mesne hrane, a doma vidi kako se jede meso!

Kakve razgovore moraju kadšto djeca slušati! Opomeneš li odrasle, da ne valja pred djecom ovako govoriti, odvratit će ti, da djeca i onako toga ne razumiju. Slaba je to isprika! Ne razumiju možda sada, no razumjet će poslije. A tko ti jamči, da već sada ne razumiju?

Nekoji su roditelji toliko nerazboriti, da nose kući i dopuštaju da se kući nose ukradene stvari! Je li čudo onda, da se djeca nauče krasti?

Djeca čuju, kako roditelji lažu. To je onda jak poticaj, da se u njima ukorijeni strast laži.

Jadna su i ona djeca i treba ih žaliti, kojima je otac odan pijanstvu. Otac pijanac ne samo da sramoti sebe i obitelj, nego i gubi ugled kod onih, kod kojih bi morao zastupati vlast Božju. I najljepše i najbolje riječi iz ustiju pijanca, pa makar to bio i rođeni otac, gube svoju moć.

Nasuprot dobar primjer najbolja je propovijed. Njoj nitko odoljeti ne može. Zato blago djeci, kojoj roditelji prednjače primjerom kršćanskog života. Ovakovi roditelji ostat će im vazda u svetoj uspomeni. I kad im oca ili majku bude krila crna zemlja, spominjat će ih se i govoriti: »Ovako je radila moja majka, Bog joj plemenitu dušu pomilovao, ovako je radio moj otac, pokoj mu plemenitoj duši!«

6. Mazenje.

Jeste li vidjeli dijete, koje je majka mazila, u svemu mu popuštala? To je dijete bilo gospodar u kući. Teško onome, koji bi se usudio dirnuti u »materino zlato!« Muha neka sjedne na tanku mu kožicu, eto puna kuća plača i derače. Neka zaželi ptičjega mlijeka, otac će morati da i to nabavi. To dijete ne zna, što je to slušati. A kako je okrutno!

Jadno dijete! Njegova je nesreća, što ga majka (a kadšto i otac) nerazborito, pače upravo ludo ljubi. Dvije velike nesreće mogu zadesiti dijete u najranijoj mladosti: ili da nikad ne osjeti

topline ljubavi ili da je dobiva previše. Ja bih rekao, da je gora nesreća, kad dijete dobiva previše ljubavi, da se u njoj tako rekavši guši. Takovo dijete ne zna cijeniti roditeljske ljubavi, i nema nezahvalnije djece od ovakove.

Ako treba sažaljivati razmaženu djecu, treba žaliti i njihove roditelje. Za svoju pretjeranu ljubav ubrat će danas sutra crnu nezahvalnost, a koliko se puta već dogodilo, da su baš ovakova djeca digla ruku na rođenog oca ili na rođenu majku!

Ljubi svoju djecu, kako Bog zapovijeda, ali ne zaboravi, da djetetu treba koješta uskratiti za njegovo dobro; pamti, da treba liječiti bolesti kadšto i gorkim lijekovima, da treba katkad rezati i paliti, da se tijelo očuva od većega zla. Na ljutu ranu — ljuta trava!

7. Opomene i kazne.

1. Nekoji roditelji ne opominju malu djecu nikad, a to je zlo. U svakom čovjeku, i u djetetu, ostaše poslije grijeha naših praroditelja klice zla i grijeha, ostaše grješne sklonosti, neuredne strasti, koje čovjeka potiču na zlo. To je tužna baština, koju naslijedismo od svojih praroditelja. Ovu istinu moraju roditelji uvijek držati na umu te si dozivati u pamet, da im je jedna od glavnih zadaća paziti, da ovaj drač u duši djeteta ne preotme maha.

Drugi opet roditelji opominju djecu previše. Dijete gotovo ne smije da se makne, odmah čuje opomenu, pak — ti ovaki, ti onaki, da ti ovo, da ti ono! Ovako se dijete goni u očaj.

2. U toj stvari, kao i u drugim, valja ići **zlatnom sredinom**: ne zahtijevaj od malog djeteta, da uvijek sjedi kao da je od kamena ili da se vlada kao kakav odrastao čovjek, no u drugu ruku ne puštaj, da radi štogod mu puhne u glavu.

Dijete pogriješi, to svak zna, no svak ne misli na to, da dijete obično ne spoznaje zloću svog čina onako, kako ju shvaća odrastao čovjek. Treba ga dakle poučiti, kad počini nešto nevaljana, pogotovo kad učini nešto krupno. Ne valja mu držati duge propovijedi, jer dijete ne može dugo slušati o istoj stvari, a drže li mu se ovake dugačke prodike često, onda otupi za opomene.

Upane li dijete podrugiput u istu pogrešku, valja ga opomenuti, a to se može kadšto učiniti samim pogledom.

Upane li trećiput, onda se oštro ukori s prijetnjom, a četvrti put se kazni.

Radi li se o krupnoj stvari, onda postupaj kraće: pouči prviput, drugiput oštro ukori, a prema potrebi i kazni.

3. **Kazne** su različite, već prema tome, kakav je prestupak i koje je dobe dijete.

Za velik prestupak, veća kazna, za malen malena. Često se u tom griješi pa se za malenu ili nikakvu krivnju dijete kazni vrlo strogo, kao da je Bog zna što skrivilo. Na primjer djetetu se desi nezgoda pa razbije flašu ili tanjur, otac se razljuti pa udri po djetetu i psuje kao lutoran ili nekrst. Kako ćeš onda kazniti dijete, ako opsuje Boga ili kaže tebi ili materi, **ne ću?**

4. **Važno je još i to**, da ne kazniš, kad si u jaru i ljutini. Mudar otac ne će kazniti, dok je razjaren, nego će se zaprijetiti na primjer ovako:

»Čekaj, ti nevaljanče, sutra ćeš dobiti svoje!« Već je to kazna, što dijete mora čekati, dok dobije zasluženu kaznu.. Ako je dijete zaslužilo kaznu, osobito nakon više opomena i ukora, onda treba obećanu kaznu izvršiti. Ima roditelja, koji se uvijek samo prijete djeci, a nikad da bi ispunili prijetnje.

5. Kazne mogu biti tjelesne, da se dijete na primjer išiba. U gdjekojim obiteljima ima šiba na vidljivu mjestu, pa kad dijete što skrivi, mora samo donijeti šibu. Pošto dobije, što ga ide, mora još poljubiti ruku, koja ga je šibala. To je pravi uzgoj! A taj se slaže s onim, što veli Duh Sveti: »Tko štedi šibu, mrzi sina«.

8. Složna braća kuću grade.

Stara je riječ, da »nesloga sve pokvari«. Ona kvari i uzgoj djece, kad naime muž i žena ne postupaju složno i sporazumno. Dešava se na primjer: otac nešto zapovjedi, a majka prigovara pred djetetom: »A što mu to zapovijedaš!« Ili obratno: majka nešto naredi djetetu, a otac pred djetetom obara ono, što majka nalaže.

Recimo, da otac ili majka nemaju pravo u onom, što zapovijedaju; ipak nije pametno pred djetetom rušiti ugled (autoritet) majke ili oca. Ako se radi o neznatnoj stvari, pusti, neka dijete izvrši, što mu se zapovijeda. Poslije, kad ste na samu, možete raspraviti stvar, u kojoj se ne slažete.

Otac mora, ako je ikako moguće, pred djetetom štititi ugled materin, a mati očev. **Nikad ne smije mati nepovoljno govoriti o ocu niti otac o materi.** Pogotovo zlo djeluje na djecu, kad se roditelji pred njima svađaju i jedno drugom kojekakve riječi dobacuju.

9. Pazi na dijete!

Kad pas ode malko u šetnju i ostane u pasjem društvu nešto dulje no obično, cijela se kuća uzbuni, pa se ide na sve strane u potragu za psom. Ima roditelja, koji se manje brigaju za dijete negoli za — pseto! Dijete im smije hodati, kud mu drago, družiti se, s kim hoće, još su jadni roditelji sretni, da ga nema doma.

Bog vam je povjerio, kršćanski roditelji, veliko i dragocjeno blago, kad vam je dao dijete. To je živi hram Duha Svetoga. Na duši vašega djeteta jest presveta Krv Isusova. Kako dakle možete dopustiti, da vam dijete ide kojekuda bez nadzora i da se druži možda s pokvarenom djecom. Nemojte reći: djeca su malena. Ima nažalost malene djece, koja su već okusila otrov grijeha. Kolike je već ulica pokvarila! Neka vam se djeca igraju, ali s dobrom djecom, i to u takvoj blizini, da ih vaše oko može svaki čas dosegnuti.

Ne dajte svojoj djeci družit se s djecom razmaženom, surovom, neposlušnom, nepobožnom, Upitat će možda tkogod: Pa s kim će se moja djeca igrati, kad nema u susjedstvu dobre djece?

Na to odgovaram: Bolje da se ne igraju ni s kojom tuđom djecom, nego s pokvarenom ili nevaljanom; neka se igraju među sobom, kod kuće.

Od kolikog zla ćete očuvati svoju djecu, ako pazite na njih pa im ne date da idu kojekuda! Sretna djeca, nad kojom bdije oko roditelja!

10. Uči dijete poslušnosti.

1. Dijete ne razumije, kako mu poslušnost koristi, pogotovo toga ne razumiju mala djeca. U tom je baš teškoća — dovesti dijete do toga, da rado sluša. Isprva dakako ne će moći roditelji djeteta razlozima uvjeriti, da treba slušati: morat će si dakle pomoći drukčije. Poslije, kad se djetetu otvori pamet, oni će nastojati, da mu pokažu razlozima, kako je baš njemu korist od poslušnosti i kako nije pametno, kad dijete ne će da sluša starijih, koji više znadu od njega. Kad je dijete toliko ponaraslo,, da može pomagati u lakšim stvarima, majka će mu ili otac razložiti, kako zahvalnost traži da pomaže roditeljima, koji se toliko trude i žrtvuju za njega.

2. Ako hoćeš da naučiš dijete posluhu, onda počni rano na to ga priučavati tako, da mu je svaka zapovijed sveta. Dijete mora znati, kad otac ili majka nešto zapovjede, onda to mora biti. Dakako roditelji moraju biti razboriti pa ne zapovijedati stvari, koje su djetetu odveć teške. Kad pak zapovjede nešto, što dijete može posve lako izvršiti, onda nema natrag, nema tu »ne ću!« Nekoji roditelje zapovjede kadšto nešto, djetetu se ne će toga izvršiti, a oni stvar puste, samo ih izgrde ili kunu — pa mirna Bosna. Dijete valja tako uzgojiti, da se ono nikad ne usudi ne poslušati. Pače treba ga tako uzgojiti, da **rado i brzo** posluša.

3. Događa se, da otac ili majka obećavaju djetetu to i to, ako posluša. To ne valja. Dijete mora slušati bez plaće. Jedina nek mu je plaća i nagrada zadovoljstvo dragih roditelja. Dobro je pohvaliti dijete, kad je poslušalo ili pomoglo u težoj stvari, pa makar kadgod ga nagraditi, ali to ne smije da naliči plaći.

11. Uči dijete poštenju.

Djeca, osobito malena, ne poštuju mnogo tuđe vlasništvo. Rado kvare tuđe stvari, pače znadu i krasti. Od toga ih treba odučiti, a ucijepiti im u dušu nauku, da je grjehota i ružno dirati u tuđe stvari. **Ni slamke s tuđeg polja ili dvorišta!** No ni u roditeljskoj kući ne smiju bez dozvole uzimati, do čega dođu. Treba ih naučiti, da mole u roditelja, kada što žele. U tom treba biti jako strog. No u drugu ruku ne valja biti ni škrt. Daj djetetu ono, što običaju razboriti roditelji davati dobroj djeci, dakako ako ti sredstva dopuštaju. Zateče li se dijete u krađi, onda neka se pouči, opomene, ukori ili kazni tako, da toga nikad ne zaboravi. Neka znade, da je krasti stvar vrlo sramotna i grješna.

12. Uči dijete uljudnosti.

Kako se gdjekoja djeca znadu lijepo ponašati ne samo prema domaćima, nego i prema gostima i posjetnicima! Kad dođe gost, ona ne bježe u kut ili u kuhinju, nego pristupe, lijepo i čedno pozdrave i na pitanja bez bojazni odgovaraju. Druga djeca bježe, kad dođe gost, kao nečastivi od tamjana, i ne možeš ih natjerati da dođu i gosta pozdrave. Otkud ta razlika? Istina, gdjekoja su djeca od naravi bojažljiva, pak im je muka izaći pred nepoznata lica. No većinom ta razlika

potječe otud, što su jedne roditelji naučili, kako se treba vladati i ponijeti pred posjetnicima, a druge nisu. Zato su djeca, kojih roditelji nisu naučili uljudnu vladanju, nesigura, lako se smetu, pak bojeći se, da će se osramotiti, bježe kud koje.

Ima djece surove i proste. Upitaš li ih štogod, najprije odgovaraju: Haa? umjesto da upitaju sa **Molim?** ili **Izvolite?** ako pitanja nisu razumjela.

U sobu ulaze s kapom ili sa šeširom na glavi, a ne otkriju glave, ako dođe gost. Ne umiju reći **Hvala!** Ne umiju se ispričati, ako učine kome što neugodno.

Često nailazimo na djecu, koja se služe prostim, čak i sramotnim riječima. Hoćemo li za sve ove mane i nedostatke kriviti djecu? Da nisu možda krivi oni, kojima je dužnost da svoju djecu uče lijepu, skladnu i uljudnu vladanju?

13. Uči dijete radinosti.

Kad dijete toliko izraste i ojača, da može pomagati ocu ili majci, onda treba i na njega primijeniti riječi Duha Svetoga: »Tko ne radi, neka i ne jede«.

Razboriti će dakako roditelji davati djeci svaki dan priliku da se poigraju i pozabave, jer to je jedna naravna potreba djeteta. No **već zarana valja dijete priučiti korisnom radu.** Svako dijete, koje može, mora obavljati poslove lake i primjerene njegovoj dobi i spolu.

Nekoje majke to vrlo dobro umiju pak razdijele male kućne poslove među dječake i djevoj

čice, da svako ima svoj određeni posao svaki dan.

Tako djeca obiknu radu i redu, a pomalo koriste kući i olakšavaju teret ocu i majci.

Može im se katkad dati mala nagrada, ali se nikad ne smiju naučiti, da te male usluge vrše kao za plaću. Neka znadu, da im je to dužnost, i to dvostruka, dužnost rada i zahvalnosti.

14. Uči dijete čistoći tijela i duše.

1. Bože, alaj ima musave i prljave djece! Pa kako su uvijek odrpana, neuredna, kuštrava! Druga su opet čista, bar obično, uredna, da ih je milota gledati. A čudno je, da su često urednija i čišća djeca velike obitelji, u kojoj ima mnogo djece. Ne može se dakle reći, da je nečistoći djece uvijek krivo to, što ih je mnogo. Krivo je vrlo često to, što mati ne mari uopće za čistoću.

Može li se dijete naučiti, da se drži čisto? Može, o tom nema sumnje, jer vidimo, kako mnoge majke nauče djecu, koja su poodrasla, da se sama više puta na dan operu i umiju, osobito prije jela, pa kad idu po što u dućan ili nose kamo kakvu poruku ili u sličnom poslu.

Ne može se oprostiti roditeljima, kad puštaju djecu da ostanu po više dana neoprana vrata i ušiju, i to su katkad djeca od 8 do 10 godina!

Kao u svakoj dobroj stvari mora majka prednjačiti i u ovoj i stoga kuću držati čistu, neka odgoji djecu tako, da joj pomažu u nastojanju oko čistoće i reda.

2. Još pomnije neka se roditelji brinu za čistoću **duše** djeteta, to jest, da nauče dijete strahu Božjemu, da se dijete boji počiniti nešto, što se

protivi zakonu Božjemu. Naopako je dijete odgajati samo strahom od kazne. Na primjer. »Ako to i to učiniš, dobit ćeš batina«. Treba i to, ali to je malo. Prije svega reci djetetu: »Moje dijete, dragi Bog to brani, to je grijeh, to vrijeđa Oca nebeskoga«. Kad je dijete maleno, onda toga posve ne shvaća, no malo pomalo razumjet će ovakove riječi.

3. Na jednu stvar moraju roditelji osobito budno paziti, a ta je: da ne bi u dušu dječju unišao otrov bludnoga grijeha. Mnogi su roditelji sasvim bez brige u tom pogledu, jer ne znadu, da djeca već rano mogu pasti u bludni grijeh. U vrlo ranoj dobi dijete još i ne zna, da je to grijeh, ali se na to nauči i to mu postane strast, koja mu truje tijelo i dušu.

Zato moraju roditelji jako paziti, da ne bi djeca štogod čula ili vidjela, što bi u njima moglo uzrokovati kojekakve predožbe i raspaliti nečisti plamen. Isto tako ne smiju dopustiti, da u kuću dolaze knjige, slike ili novine, koje bi mogle zlo djelovati na djecu. Neka paze, s kim se djeca druže i šta rade. Treba ih katkad iznenaditi. Kad djeca malo ponarastu, neka ne spavaju dječaci i djevojčice zajedno. Kad se odijevaju, neka to čine čedno i stidljivo. Ako roditelji opaze, da se dijete bez potrebe dira tamo gdje ne treba, valja ga odmah opomenuti, a ponovi li se to, onda tek dijete zna, da u tom nema šale. Ako imaš služinčadi, pazi, da djeca ne nauče štogod nevaljalo. Događa se, da pestinje nečedno škakljaju djecu, kako bi ih lakše uspavale. To rađa velikim zlom.

Katkad se roditelji čude, što im je odrastao sin ili odrasla kći pošla zlim putem, a ne znaju jadni, da su donekle sami krivi: nisu dosta pazili na dijete, dok je bilo maleno. Otrovna se klica zarodila davno, davno, i eto rodila plodom grijeha i sramote i žalosti.

Zato, roditelji, pazite, pazite na dječicu kao na zjenicu oka svoga.

15. Uči dijete dobroti srca.

Dijete u nejakoj dobi ne može da ima smisla za tuđe boli i potrebe i ono je skroz sebično, makar još bez svoje krivnje; ono zna mučiti životinje. No dijete se dade odgojiti, da ne muči životinja, pa će roditelji već rano morati sprečavati bešćutnost ili okrutnost svog djeteta. Kad pak dijete počne razabirati oko sebe, i um dozrijevati, onda ga treba učiti dobroti srca prema ljudima: govori mu, kako je to lijepo, kad se drugome što da, kad se drugome učini veselje, pa kako je to milo dragom Isusu, koji je bio tako dobra i milostiva srca, da je gladne nahranio, bolesnima zdravlje vraćao, siromašnoj udovici naimskoj povratio sina, koji bješe umro. Dođe li siromah na vrata, onda nek mu dijete pruži milostinju, i kad siromah ode, otac ili majka neka djetetu protumače, kako je teško biti gladan; pogotovo će roditelji djelovati na srce djeteta, ako dođe slijepac, starac ili kakav drugi siromah, koji ne može da zarađuje kruh. — Roditelji treba da uče dijete i **nesebičnosti** prema drugoj djeci: kad ima kolača, voća, slatkiša ili drugih dobrih stvari, pa ga koje dijete zamoli, neka drage volje dade,

pače neka s drugima dijeli, ako ga i ne zamole.; neka rado pomaže svakomu; kad kome što pane na tle, neka mu podigne, jer je uslužnost mila Bogu i ljudima; u igri neka je popustljivo.

Dijete valja s vremenom poučiti, kako je ružno i Bogu mrsko svađati se, zlo na drugu djecu govoriti, tužakati, a pogotovo lagati na koga. Usadite mu u dušu riječi Spasiteljeve: »Kako hoćete, da čine ljudi vama, onako činite i vi njima« (Luk. 6, 31).

16. Zdravlje.

Za zdravlje kažemo mi Hrvati da je najveće bogatstvo. I jest tako; jer šta će ti imanje i znanje i slava, ako nisi zdrav? Kad je dakle zdravlje toliko bogatstvo, roditeljima je svojski nastojati, da im djeca budu zdrava.

Šta treba dakle u tom pogledu da čine? O tom se pišu omašne knjige, pak ja u jednom kratkom poglavlju ne mogu da iznesem svega, što bi bilo korisno da se kaže. Spomenut ću samo nekoliko stvari.

1. S pravom se veli: **Čistoća je pola zdravlja**. Nastoj oko čistoće djeteta. Neka bude i samo čisto i sve rublje na njemu. Neka bude čist zrak u sobi, u kojoj dijete spava, no čuvaj dijete od hladna propuha, dok spava, a po mogućnosti i inače.

Od velike je važnosti, kakvom se **hranom** dijete hrani. Dječja hrana mora biti lagana. Ne valja davati djetetu mnogo mesa. Nije dobro, kad djeca jedu odviše slatkiša. Mnoga si djeca pokvare zube prekomjenim uživanjem i žvakanjem šećera. Djeca neka jedu dosta kruha, povrća, lagane stvari od brašna, a osobito se preporuča voće. Gdjekoji su roditelji toliko nerazboriti, da maloj djeci daju vina ili čak rakije. Vino, a pogotovo rakiju valja smatrati više medicinom, a te zdravoj djeci ne treba. Za djecu su žestoka pića otrov.

2. Kad se dijete razboli, a bolest ne će skoro da krene na bolje, onda se treba uteći liječniku. Tu ne valja škrtariti. Gdjekoje idu kakvomgod nadriliječniku ili kakvoj babi, samo da uštede novaca, a ne znaju jadni, da to mogu teško okajati. Idi dobrom liječniku. Ako ne poznaš takovoga, upitaj one, koji to sigurno znadu, dakle ljude školovane.

Bolest djeteta primi odano i strpljivo iz ruke Božje, pa ako Bog odredi ili dopusti, da ti nemila smrt ugrabi milo čedo, Bogu se predaj, poljubi ruku očinsku, koja te bije. Drži na umu, da ćeš imati na nebu anđela, kog ćeš jednoć vidjeti i ništa te više od njega ne će rastaviti. Ako je dijete opasno bolesno, a doseglo je otprilike šestu ili sedmu godinu, pozovi na vrijeme svećenika, dok je dijete pri svijesti. Ne znaš, nije li mu ispovijed od potrebe.

17. Kod Isusa.

1. Duša nevinog malog djeteta živi je hram Duha Svetoga, koji je u dušu sašao po svetom krštenju. S djetetom valja dakle postupati s velikim poštovanjem. Tako nas je poučio božanski Spasitelj, kad je rekao apostolima: »Pustite k meni malene i nemojte im braniti« I on ih je mi-

lovao, na njih polagao svoje svete ruke i davao im svoj blagoslov.

Kršćanski roditelji, vodite svoju dječicu k Isusu! Kod njega će im biti dobro. On ih ljubi. Na njihovim je dušama Njegova presveta Krv.

Kad dijete već znade u glavnim crtama život Isusov, povedite ga u crkvu, kad u njoj nema naroda, a potiho mu tumačite križni put, postaju po postaju. Isus je umro, no treći dan je slavno ustao iz groba, on živi, slavan u nebu, živi i u svetohraništu. Eno u onoj kućici na oltaru — pod prilikama kruha bijeloga — za hranu našim dušama.

2. I kad kucne sretni čas, da i u dušu tvoga čeda dođe nebeski gost, kad svane dan, da duša djeteta tvoga postane živo svetohranište Isusa dragog, onda upri sve znanje i svu ljubav i svu vjeru svoju da djetetu pomogneš dostojno se pripraviti na taj veličajni čas. Uzmi ga katkada na samo pa mu milo govori: »Dijete moje, kako si sretno! Evo dragi Isus će doći k tebi! Hoćeš li mu srce svoje dati, čisto i sveto? Ja te ljubim, radosti moja, ali Isus te puno, puno više ljubi.«

Neka djetetu uspomena na prvu svetu pričest ostane tako divna i uzvišena, da ga prati kroz cijeli život, a u časovima nutarnje borbe, kad je na kocki nevinost, poštenje, spas duše, neka mu svijetli kao sjajna i mila zvijezda, neka ga čuva od staze, koja vodi u propast!

3. Ovu ljubav prema Isusu u presvetom Otajstvu valja u djetetu podržavati, pa će ga onda srce vući k svetoj pričesti. No nije dosta samo govoriti: »Hajde, dijete, pričesti se«. Treba njegovati u njemu želju za presvetim Tijelom Kristovim, a mnogo će u tom pomoći, ako roditelji sami pođu s njim na svetu pričest.

To je divan prizor, kad otac i majka zajedno s djecom pristupaju k stolu Gospodnjem! Anđeli mu se raduju i cijelo nebo, a nadasve Isus, prijatelj malenih.

O kad bi roditelji razumjeli, koliko dobra mogu učiniti svojoj djeci, kad ih vode k Isusu dragom! Kako im osiguravaju budućnost! Kolika zla uklanjaju od svoje djece! Koliko žalosti i sramote sebi uštеđuju!

Dakako roditelji sami moraju shvatiti veličinu i uzvišenost i blaženstvo presvetoga Otajstva, oni sami moraju gorjeti ljubavi prema otajstvenom Isusu, onda će istom moći napuniti srce svog djeteta sličnom ljubavlju i željama, jer čega tko nema, ne može ni dati.

18. Ucijepi djetetu hrvatski ponos i katoličku svijest.

1. Nauči dijete, kad ga tko pita, što je, da odgovara: Ja sam Hrvat katolik (Hrvatica katolikinja). I neka to kaže s ponosom, a onome, koji ga pita, neka gleda ravno u oči! Dijete će se ponositi svojim hrvatstvom, ako ga poučiš, da je hrvatski narod lijepa i plodna grana velikog slavenskog stabla; Hrvati da su već odavna narod, da su imali svoje hrvatske vladare već pred dvanaest stotina godina, a kraljeve već prije tisuću godina; Hrvati su uvijek očuvali svoju narodnu slobodu čak i onda, kad su imali kraljeve tuđe krvi; Hrvati su čuvali zapadnu prosvjetu od divljih i nekulturnih naroda, a proslavili su

se neumrlim djelima divnog junaštva; Hrvati su bili i jesu junačan i pošten narod, koji ne poseže za tuđim, njegova je povijest čišća, nego povijest mnogih drugih velikih naroda. Hrvati imaju staru knjigu, velikih pjesnika i drugih umjetnika, imaju i u davnini i danas velikih učenjaka. Hrvatski jezik svakako je jedan od najljepših.

No dok učiš dijete ljubiti hrvatski narod, uči ga u isti mah, da ne smijemo mrziti ni prezirati drugih naroda, jer su svi ljudi djeca Božja, pa smo ih dužni ljubiti. Mržnja je ružna i grješna.

2. Dragi nam je Bog dao neprocjenjivu milost tim, što smo djeca svete katoličke Crkve. Katolički roditelji! poučite svoju djecu, da je katolička vjera najljepša i najveća i da je Katolička Crkva najviše učinila za sreću čovječanstva i za pravu uljudbu i prosvjetu; jedina je katolička Crkva od Boga osnovana, jedina katolička Crkva ima Namjesnika Isusova, svetog Oca Papu, koji je otac svih kršćana: tko njega ne priznaje i ne sluša, nije katolik. Neka tvoja djeca znadu ime sadašnjeg svetog Oca Pape. Mi katolici svuda isto vjerujemo i u Australiji i u Alaski, u Pekinu i u Londonu; imamo iste svete sakramente i istu svetu Žrtvu. Dok je u drugim vjerama mrtvilo, u katoličkoj Crkvi cvate bujan vjerski život i obilje djela kršćanske ljubavi (bolnice, škole, sirotišta, ubožnice). Poučite djecu, da ljube svoju katoličku vjeru nada sve, da budu spremna radije sve pretrpjeti negoli se lijepoj našoj katoličkoj vjeri iznevjeriti. Bolje poginuti nego vjeru izdàti! Pripovijedajte djeci, kako su sveti mučenici podnijeli strašne muke i tamnicu i smrt za svetu vjeru.

Ali dok ovako ljube svoju katoličku vjeru, ne smiju mrziti ljude drugih vjera, jer dragi Bog zabranjuje mržnju, a dobar katolik ljubi sve ljude bez razlike.

19. Budućnost djeteta.

1. Hoće li ti dijete ostati dobro i valjano i onda, kad uzraste mladićem ili djevojkom? Istina je, i najbolje se dijete može pokvariti, roditelji ne mogu spriječiti svega zla, što može zadesiti njihovu djecu. No u drugu je ruku i ovo istina, da obično djeca zadrže, bar u glavnom, onaj smjer, koji su im dali roditelji. Dakako i mladić i djevojka trebaju roditeljskog nadzora, pouke, opomene, molitve, primjera, pa bi bilo krivo misliti, dijete, kad odraste, samo će od sebe biti dobro. Plemenitu voćku treba uvijek njegovati i štititi.

Ako ikako može da bude, daj svoju djecu u katoličku školu. Ne žali troška: duša i sreća tvoje djece vrijedi više negoli srebro i zlato.

2. Šta će biti tvoja djeca? Koji će stalež izabrati? Neki roditelji govore ovako: »Mučio sam se ja, nek se muči i moj sin! Nisam išao u više škole, ne treba ni moje dijete.« — Čudna je očinska ljubav, koja ne priuštava svojem djetetu boljeg života. Što se pak viših škola tiče, ako nemaš sigurnosti, da će ti dijete živjeti u vrijeme školanja u takvim prilikama, da mu vjera i poštenje ne dođe u pogibelj, onda je bolje dijete zadržati kod kuće ili dati u koji dobar zanat ili u trgovinu čestitim katolicima.

2. Jedan stalež, na koji se najmanje misli, kad je govor o budućnosti sina: to je stalež svećenički, najljepši, najuzvišeniji, najzaslužniji pred Bogom.

Zašto toliki roditelji zaziru od toga, da im sin bude svećenik? Ima više razloga. Jedni misle,ako im sin odabere svećenički stalež, onda je za njih kao izgubljen. A vidite, baš obratno je istina. Sin svećenik više ostaje tvoj sin nego onaj, koji se ženi. — Drugi misle, da im sin ne će znati za sreću, ako odabere svećenički stalež. U tom se jako varaju! Nije sva sreća izvana, u obitelji: ima nutarnja sreća, slatko zadovoljstvo, a to baš uživa dobar svećenik; jer znade, da radi za nešto veliko i uzvišeno — za carstvo Kristovo, za spas neumrlih duša, za vječnost, za Boga. Svećenik je najveći dobrotvor naroda, on je sol zemlji i svijetlo svijetu.

Kršćanski oče, kršćanska majko, ako vam Bog odlikuje dijete pozivom u svećenički stalež, objeručke vi sa svoje strane prihvatite i na koljenima za tu milost i čast Bogu zahvalite!

Bilo bi krivo i naopako, kad bi roditelji silili svoga sina u svećenički stalež. Tu ne smije biti sile, jer to može roditi vrlo žalosnim posljedicama. No drugo je, **pomoći** sinu do svećeništva. A to se radi tako, da se dijete odgaja na pobožnost i svaku krepost, da mogne niknuti u njegovu srcu plemenita želja za ovako svetim staležem. Valja s velikim poštovanjem govoriti o staležu svećeničkom. Znam, nađe se kukolja u svakom žitu, no drugo su gdjekoji pojedinci, a drugo je stalež. Dobri katolici ne će nikad govoriti o manama svog svećenika, najmanje pred djecom, znajući, da rušeći ugled svog duhovnog pastira, škode župi, dakle i samima sebi. Svojem nastojanju oko toga, da ti sin danas sutra bude službenik Božji, koji će se za te živa i mrtva moliti, dodaj molitvu, da ga dragi Bog pozove u svoju svetu službu, ako je to Njegova sveta volja.

20. Bez strpljivosti nema odgajanja.

Roditelji, budite strpljivi! Kazat ćete: lako je to reći, ali teško je s djecom. Znam, teško je; odgajanje je duga kušnja strpljivosti, ali bez strpljivosti nema odgoja. Koliko se zla počini zbog nestrpljivosti! Gdjekoji roditelji poruše u ljutini, što su dugo gradili. A valja držati na umu i ovo: od jadljivih roditelja obično budu jadljiva djeca, jer djeca čine, što vide da čine roditelji.

Kad ste zle volje, jer vas je tko uvrijedio ili vam drugo što na žao učinio, nemojte da vam djeca radi toga trpe. Ne budite otresiti prema djeci; da se čude, što li su opet skrivila. — A kad nešto skrive, nemojte se prenagliti, da se ne pokajete zbog naglosti.

Čovjek svojom voljom može bar donekle svladati osjećaje; to vrijedi i za srditost i nestrpljivost. Pače mi se **moramo** svladati: to traži kršćanska mudrost života.

Kad ti je s djecom teško, pogledaj pobožno sliku dragog Spasitelja, raspelo ili sliku mile naše Majke nebeske. Pomoli se u srcu, da ti dragi Bog dade strpljenja, pomoli se i za dijete. To koristi i tebi i djetetu, a od nestrpljivosti korist nikakva, šteta velika.

Ima dana, kad smo nekud zle volje, da i sami ne znamo zašto. Onda se osobito valja paziti, da se ne podamo nestrpljivosti. Nastojmo se svladati te u duši uspostaviti ravnotežu, a još bolje prisilimo se, da budemo dobre volje. Pokušaj, pa ćeš vidjeti, da se može!

21. Kruna.

Težak je stalež roditeljski. Mnogo treba podnijeti, koješta pregorjeti, dok djecu na noge postaviš i odgojiš. Ali kršćanskim je roditeljima na veliku utjehu ova istina, da **daju Bogu veliku čast, a djeci svojoj i Božjoj čine veliko dobro i pomažu im do beskrajne sreće.** Ova tvoja djeca danas sutra gledat će Boga licem u lice, slavit će ga s anđelima i blaženima, uživat će neizmjerno blaženstvo Božje kroz svu vječnost.

I kad se jednom, kršćanski roditelji, sastanete kod dragoga Boga svi vi, koji ste sačinjavali bitelj ovdje na zemlji, onda će biti vaša zadaća dovršena pa ćete zajedno s ovom svojom dragom djecom uživati u neizrecivoj i neslućenoj sreći vječnu krunu.

DVIJE RIJEČI MAJKAMA.

Prva hrana djetetu.*)

I. Poznata je pojava, da vrlo velik broj djece umre prije navršene prve godine. U tom nisu sve države jednake. Začudo je, što je na primjer u Njemačkoj još nazad pet, šest godina od 1,900.000 rođene djece umiralo oko 280.000 prije nego bi navršilo godinu dana. U drugim državama je gdje bolje, gdje gore. Učenjaci su stvar pomno istražili te došli do ovoga zaključka: velikom pomoru nejake dječice najviše je krivo to, što mnoge majke ne daju djetetu one hrane, koju je Bog odredio i koja je djetetu najkorisnija, pače nužna i potrebna, a to je — materinje mlijeko. Ova se tvrdnja dade dokazati sigurnim činjenicama, od kojih ću ovdje iznijeti samo nekoliko.

Godine 1905. umrlo je u Berlinu 10.170 dojenčadi, a od tih se samo 715 hranilo na materinjim prsima. U velikom njemačkom tvorničkom gradu Essenu umrlo je g. 1906. i 1907. poprijećno 5 puta toliko djece koja su se hranila flašama, koliko onih, koja su sisala. God. 1906 - 1908. umiralo je u Bavarskoj 22% dojenčadi, dok je u Švedskoj i Norveškoj umiralo samo 7—8%, jer

*) Predavanje održano majkama hrvatske župe sv. Josipa u St. Louisu, Mo 22. X. 1925.

u Bavarskoj kud i kamo manje djece siše negoli u u Švedskoj i Norveškoj. Pa i u samoj Bavarskoj velika je razlika: u bogatoj Donjoj Bavarskoj bio je pomor dojenčadi čak 30 - 40%, a u siromašnoj Franačkoj 15%. Otkuda razlika? Otuda, što radnička mati u Franačkoj svoje čedo doji.

Zanimiv je slučaj, koji se desio u Engleskoj g. 1860., kad je nastala kriza u vunenoj industriji, pa su morali fabrike zatvoriti. Nastala je glad među tvorničkim radnicama, pa bi čovjek pomislio, da će sad dojenčad umirati, ali dogodi se obratno: pomor dojenčadi spade na polovicu. Zašto? Jer su žene bile prisiljene ostati doma, i tako djeca dobiše prirodnu hranu, materinje mlijeko.

Isto je tako zanimiv i ovaj slučaj. God. 1870 - 71 Nijemci opsjedali Pariz, pa se nije moglo dovoziti mlijeko u grad. Nevolja je bila velika. Pa ipak pomor djece spade od 70% na 33%, jer su majke bile prisiljene dojiti djecu.

Na izložbi »Mati i dojenče« g. 1916. u Berlinu bilo je prikazano tabelama, da **umire 7 puta više djece, koja se hrane flašom, negoli one, koja se hrane majčinim mlijekom.**

Ali to još nije sve. Od one djece, koja se flašom hrane i ostanu živa, veoma mnoga ostaju bolesna i slabunjava za cijeli svoj život. Svakako su krepča i zdravija ona djeca, koja su dobivala za prvih mjeseci svog života onu hranu, koju im je Mudrost Božja namijenila, a koja se ne da nikojom drugom hranom pravo zamijeniti.

Otuda jasno izlazi: kad koja mati **može dojiti** čedo, **a ne će** toga da čini, onda je to **težak** grijeh proti naravi, proti pravici, proti svojoj

vlastitoj krvi. Drugo je, kad mati nema mlijeka, ili kad je doista prisiljena raditi pa ne može nikako dojiti, premda bi rada. No često se događa, da ženi nije potrebno raditi; ona bi mogla s djecom živjeti sasvim dobro, jer muž ili odrasla djeca dovoljno zarađuju, ali od pohlepe za novcem ide tamo, gdje joj nije potreba biti. Obično se osvećuje taj grijeh počinjen na djetetu iz pohlepe za novcem: doktori i bolnica odnesu više, puno više, negoli se zaradilo na račun djeteta. — Liječnici kažu, da dijete valja dojiti barem prvih 5 do 6 tjedana, ako baš nije moguće toga činiti cijelo vrijeme.

Iskustvo dakle utvrđuje činjenicu, da je pomoru djece najviše krivo to, što se ne doje, a **znanost** je tu činjenicu **protumačila.**

Materinje mlijeko najbolje odgovara potrebama djetetovima. Evo zašto! Materinje miljeko sadržaje samo malo **bjelančevine,** baš toliko, koliko djetetu treba da polako raste, dok na primjer kravlje mlijeko sadržaje više nego dvostruko, jer tele brže raste pak mu zato i treba više bjelančevine. Zato dijete puno bolje probavi materinje mlijeko nego drugo. Materinje mlijeko ima u sebi manje **masti** negoli ostale vrste mlijeka te stoga ove druge vrsti mlijeka budu često uzrok pogibeljnom proljevu. U svakom mlijeku ima i **soli,** no samo u materinjem ima je baš toliko, koliko djetetu treba.

Materinje mlijeko sadržaje mnogo mliječnoga **šećera,** kojeg inače u tijelu obično nema, a koji je narav napose priredila baš za dojenče. Taj šećer daje mlijeku okus, koji dijete voli, sve dok ne mine vrijeme dojenja, a osim toga dje-

luje kao blag laksativ (otvor); to je pak od najveće važnosti, jer su baš smetnje u probavi obični uzrok smrti mladog života.

Još je važnija ova okolnost: kao što prije rođenja po krvi majke, tako dojenjem po mlijeku njezinu dobiva dijete u sebe sastojine, koje ga čuvaju i jačaju, da **lakše svlada bolesti.** Toga ne dobiva ni kravljim mlijekom nit ikojom drugom umjetnom hranom.

Vrlo je zanimiva i ova činjenica: kako raste dijete, tako se i mijenja sastav materinjeg mlijeka, pa dijete ovako uvijek dobiva upravo one sastojine, koje mu trebaju. Učenjaci su otkrili u tom pogledu divnih stvari, pa je jedan od njih (von Bange) rekao, da je materinje mlijeko »jedno od najvećih čudesa žive prirode«.

A sad čujte, što su ustanovili učenjaci! Dojenje je u svijesnom savezu sa slijedom porođaja t. j. postoji tajinstvena veza između onih materinjih organa, kojim dijete hrane, i onih koji mu dadoše život. Dok mati dijete doji, miruju obično one sile njezine utrobe, koje proizvode život. Tako se eto premudri Stvoritelj pobrinuo i za majku i za dijete: jer kad bi mati u vrijeme dojenja dobila novo dijete, ne bi nijednom mogla davati potpunu hranu i njegu, a sama bi od prevelikog tereta klonula. Tako pak, kad majka čedo doji, ne slijede djeca brzo jedno za drugim.

II. No nema samo dijete korist od toga, što se hrani materinjim mlijekom, nego ima od toga veliku korist i sama majka.

1. Rodilje često puta trpe od upale, a opasnost upale mnogo je manja, dok majka doji svoje čedo. To biva time, što jedan dio onih čestica, koje su određene za stvaranje novog ljudskog bića, prelazi u krv i napokon se pretvara u mlijeko.

2. Već je prije rečeno, da utroba počiva, dok mati doji. Tako se na prirodni način sprečava prebrzi slijed porođaja. Narav ovako sama regulira rađanje. Svaka u vjeri poučena katolikinja znade, da je težak grijeh neprirodnim načinom sprečavati začetak ili čak silovito zatirati život. Što žena hoće da učini i postigne grijehom, to može na prirodni način, dakle bez grijeha. Evo što se događa. Kad majka ne će da doji djeteta, onda mu otimlje hranu, koju dijete treba i koja je za njega najbolja. Ona hoće da se riješi jednog tereta, ali jadna ne zna, da u isti mah uzima na sebe još veće terete: kad prestane dojiti, onda počnu djelovati one sile u utrobi, kojima nastaje dijete i tako mora žena opet rađati prije, negoli mine godina dana. Medicinska znanost uči ovo: od 100 matera, koje ne doje djeteta, 70 ih rađa nanovo u roku od godinu dana ili 9 mjeseci, dok od onih matera, koje čedo doje preko godinu dana, samo 20%. Doji li mati dijete još dulje, na primjer 2 godine, rodit će istom nakon 3 godine.

Znameniti liječnici drže, da priroda zahtijeva za čedo materinje **mlijeko više godina.** U Svetom Pismu St. Z. čitamo, kako je junačka majka Makabejka govorila svojem mlađem sinu sokoleći ga, da ustraje u vjeri otaca i da kao junak pođe u smrt poput svoje ostale braće:

»Sinko, imaj smilovanja na mene, koja sam te devet mjeseci pod srcem nosila i **tri godine na prsima svojim hranila**«. (2. Mark. 7, 27).

Dojenje djece koristi i zdravlju same majke, jer umiruje živce i pruža neku osobitu ugodnost, pače joj podržaje svježinu i ljepotu i daje neko dostojanstvo. Liječnici su utvrdili, da slabašne žene materinstvom i dojenjem procvatu i ojačaju.

3. I duši majke mnogo koristi, kad sama hrani svoje čedo. Veliki jedan njemački liječnik (Dr. Grassl) ističe činjenicu, da dojenje množi i diže radost i srčanost majke. To je u savezu s tim, što naravna radost niče samo u zdravom tijelu. Tijelo je pak zdravo, kad živimo, kako Bog po prirodi zapovijeda. Tako je eto povezano dojenje sa potpunim zdravljem i radošću. Opazilo se također, da žene, **koje ne doje svojeg čeda, brže ostare i gube ljepotu.**

4. Koja majka hrani čedo, kako Bog zapovijeda, ta ima jedno slatko zadovoljstvo, a to je — svijest, da se žrtvuje za veliku stvar. Ovo je **zadovoljstvo puno, puno slađe od svih radosti,** što ih nalaze nehajne majke u kojekakvim taštim, svjetskim zabavama, zbog kojih odnemaruju krv svoje krvi, da mogu slobodno uživati.

5. Napokon majka vršeći ovu tešku, ali i slatku dužnost smije se nadati osobitom blagoslovu Stvoritelja prirode, jer eto savjesno ispunja njegovu svetu i premudru volju. Taj će blagoslov saći i na nju i cijelu dragu joj porodicu.

Upitat će možda tkogod: A šta onda, ako majci zataji mlijeko? Treba razlikovati: ako doista majka nikako ne može dojiti, onda dakako nema s njene strane nikakva grijeha; ali tu treba biti na oprezu, jer katkada je samo teškoća, a ne nemogućnost. U takvim slučajima treba

upitati dobrog liječnika za savjet. Svakako ne valja odmah pomisliti, da je dojenje nemoguće, ako mlijeko ne će da odmah dođe. Liječnici kažu, često puta teškoća dolazi otud, što se odustalo od dojenja kroz nekoliko pokoljenja, ali mogućnost još postoji, samo treba naći način, kako da se narav potakne na djelovanje. U tom će, kako rekoh, najbolje pomoći i svjetovati iskusan liječnik. (Po A. Gehlenu D. I.)

Majčina molitva.

1. Najljepše djelo Božje na zemlji jest njegova sveta Crkva. To je u vrhunaravnom redu, a u naravnom — najljepše je Njegovo djelo — majka. Nju je dao svakom čovjeku kao predragocjen dar. Ona je čovjeku pomoć, utjeha, radost, ponos.

Mnogo dobra prima čovjek po majci, ona mu je iza Boga i Crkve najveća dobrotvorka. Ne ću da nabrajam sva ta dobra, nego ću da spomenem samo jedno — **to je materinja molitva.** Blago onome, nad kojim lebdi poput anđela molitva njegove majke.

2. Kršćanska se majka moli za svoje čedo, da privuče na nj Božji blagoslov. A zašto se moli? Jer je to čedo slabašno, a sto mu pogibelji prijeti mladu životu. Kad ponaraste, okružuju ga pogibelji veće i teže, koje prijete božanskom životu, što ga je primilo na sv. krštenju. Svijet, sotona, strast neprekidno nastoje, da uguše u njena put kroz život ponesti molitvu svoje majke! ticu, koja vodi u propast vječnu.

I eto kao drugog anđela čuvara dao je Bog čovjeku majku, da puti dijete na dobro, ali i da se **moli** za nj. Stoga slabo shvaća zadaću i uzvišenost kršćanskog materinstva ona majka, koja se nikad ili rijetko kad moli za svoje dijete.

Koja majka dobro shvati i razumije svoj visoki poziv, ona će se moliti i blagoslov Božji zazivati na svoje čedo, koje još živi njezinim životom, još prije nego ga porodi.

A poslije, kad ljubljeno dijete ugleda ovo svijetlo Božje, ne će minuti dan, da se ona ne bi za njega molila usrdno i žarko. I nikad ne će prestati, kao ni njezina ljubav. A neka znade, da je **njezina molitva najveće dobročinstvo,** što ga iskazuje djetetu. I kao što traje njezina ljubav, tako neka traje i ovo dobročinstvo, do zadnjega daha njezina života.

3. Kršćanska majka ne će se samo moliti za zemaljsku sreću svoga djeteta. Kršćanska majka znade,da joj Bog nije djeteta dao samo kao neku zabavu, nije joj ga dao samo za to, da ga othrani za ovo par godina zemskog življenja. Bog joj je povjerio jednu **neumrlu dušu,** koja će Njega jednom u neizmjernoj slavi gledati, ljubiti, slaviti te u beskrajnoj sreći uživati kroz sve vijeke vijekova...

Molitva dakle kršćanske majke prosit će od Boga prije svega i nad sve ostalo — nebeska, vrhunaravna dobra, a to su milost i ljubav Božja, krepost i vrlina, ustrajnost u dobru.

4. Sretan je i presretan onaj, koji je mogao Pa bio i siromašan zemaljskim dobrima, on je ipak bogat pred Bogom.

Ta će ga molitva čuvati u pogibeljnim danima mladosti, koja neiskusna voli sve, što blješti i sja, što godi oku i srcu, pa lako posrne u zlo, a teško se diže, kad jednom pane, kao kad čovjek zagazi u dubok i mekan mulj.

Kolikima je molitva majke bila na spasenje! Koliki bi valjda na uvijek propali, da ih nije dan i noć pratila molitva pobožne im majke! Molitva majke, sv. Monike, dala je Crkvi velikog sveca, sv. Augustina, jednu od najsjajnijih zvijezda na nebu svete Crkve Božje.

5. To je **početak uzgoja** djece, molitva! Još čedu ni imena ne znaš, već se moliš za njega. Poslije nastavljaš odgoj njegov, ali s mnogo molitve. I kad dijete odraste i bude muž, bude žena, još ga prati tvoja materinska molitva. Što narod kaže: »Kletva djevojačka do neba se čuje«, to možemo reći za majku: »Majčina molitva do neba se čuje«.

O kad bi majke više molile za djecu, a manje ih ili nikako klele i proklinjale! Kao da je djeci ikakva korist od kletve. Korist nikakva, a šteta velika. Šteta tebi, jer dušu gubiš, šteta djetetu, jer ga učiš kleti, dok bi molitva za zločesto i opako dijete koristila i tebi i djetetu. Ali tako već bude, da često činimo ono za što znamo da ne valja, da nam škodi, pa tako i u ovoj stvari. A komu na veselje? Sotoni paklenoj, đavlu, dušmaninu tvojem i djeteta tvoga.

KOLIKO DJECE?

Dandanas ide svijetom jedna kuga, koja usmrćuje duše: ta je kuga poganski i bezbožni duh. Mnogi kršćani jadikuju zbog toga poganskog duha, ali ne opažaju, da se on i njih samih primio. Koji su to kršćani okuženi poganskim duhom? To su oni, koji bi mogli imati djece, ali ih se na griješan, protunaravan način čuvaju ili ih čak zločinom zatiru. Nekoć su kršćani držali, a i danas pravi kršćani drže, da su djeca blagoslov Božji. Ovo je kršćansko shvaćanje, ovo je u skladu sa zakonom, koji je Stvoritelj života dao ljudima. Zakon pak Božji nalaže: tko se služi ženidbom, taj mora i teret ženidbe nositi. Raditi drukčije, znači dušu ukaljati smrtnim grijehom, a svak zna, da nema oproštenja onome, koji se grijeha ne će da ostavi.

To su ozbiljne istine, a ja vam ih ovdje kažem zato, da ih razmislite i po njima se ravnate. Znajte, da će doći čas, svečan i strašan, kad ćete stajati pred vječnim Sucem, i on će vas pitati:

»gdje su druga djeca?«

Šta će odgovoriti na to strašno pitanje oni i one, koji su kršili svete životne zakone? Valjda će kazati: »Mi smo čitali, da to nije nikakav grijeh čuvati se djece. Tako su nam mnogi i govorili.« A Sudac će odgovoriti: **Zar vas nije Crkva moja**

učila, da je to težak grijeh proti naravi i proti mojem zakonu? Vi ste voljeli slušati bezbošce, koji su ugađali vašim strastima, a mene ste prezreli. Meni ste uskratili bića, koja sam Ja htio usrećiti vječnim blaženstvom.

* * *

Znam dobro, roditelji rađajući mnogo djece uzimalju na sebe teško breme, ali bi krivo bilo gledati samo na ovo **breme,** a ne držati na umu, da su djeca **blagoslov Božji.**

Kad roditelji imaju samo jedno ili dvoje djece, lako se dogodi i često se događa, da jedno ili čak oboje umre, i kuća bude prazna. I sada se roditelji osjećaju tako **osamljeni,** kao od svega svijeta ostavljeni. Koji pak od roditelja posljednji umre, taj nema nikog svoga da mu mrtvu zatisne oči. Tako eto izumiru obitelji, nestaje ih. — Za nas je Hrvate ova stvar osobito važna. Pomislite, koliko se našeg svijeta iselilo: koliko se još uvijek iseljuje: mnoge kuće opustješe, a drugi narod pomalo zaprema hrvatsku zemlju. **Drugi se množe, a nas nestaje!** Eno u Gradištu u Slavoniji od osam stotina kuća ima blizu četiri stotine kuća bez ijednog djeteta. Ako je mnogo djece breme, opet su djeca i **pomoć;** dakako treba djecu tako odgajati, da budu zahvalna roditeljima i da rado u kući pomažu. Teško onima, koji svaku pomoć u kući, u poslu, u gospodarstvu moraju tražiti u tuđih ljudi i za tu ih pomoć plaćati.

Kad je u kući više djece, onda je to veoma korisno za njihov **odgoj.** To je staro iskustvo.

Gdje je mnogo djece, tamo nije pogibelji, da se dijete odveć mazi, tamo se ne može djetetu dati sve, što zaželi, tamo se dijete nauči raditi i pomagati u kući, nauči se imati obzira prema drugima, pa se ne može toliko razviti sebičnost. Gdje je mnogo djece, tamo ima i više radosti u kući, djeca ne trebaju se igrati s tuđom, često pokvarenom djecom.

Kršćanski roditelji! Promislite ovo: vas je Gospodin Bog odabrao, da svojom djecom popunite u nebu mjesta onih anđela, koji su se od Boga odmetnuli. Ta vaša djeca uživat će na nebu **neizmjernu sreću, vječno blaženstvo,** ona će na sve vijeke slaviti i ljubiti Boga. Ta vaša djeca bit će vaša **nebeska kruna.** Kad dođete na sud Božji, ona će vam biti zagovornici. Vi ćete moći kazati Bogu: »Bože, mnogo smo Ti zgriješili, ali evo s velikim smo Ti trudom odgojili ovu djecu, neka Te ljube i slave kroz sve vijeke vijekova...«

Griješno se čuvati djece škodi zdravlju.

Mnogi su ženidbeni drugovi nervozni, slabih živaca, neurastenični: često je puta pravi uzrok — čuvanje djece. A to nije ni čudo, jer sve, što se radi proti naravnim zakonima, škodi zdravlju na pr. previše jesti, previše piti, previše raditi. Bračni život, ako se ne vrši po prirodnom zakonu, prije ili kasnije rasklima životni sustav.

Prigovori.

Ja ovo pišem za kršćane, koji se Boga boje i hoće da poštuju njegove svete zakone. Ne ću

dakle odgovarati na ono, čim opravdavaju svoje poganstvo »ovozemci«, to jest, ljudi, koji ne mare ni za spas duše ni za Boga, nego im je uživanje na ovoj zemlji jedina svrha životu. Ovo nisu ni ljudi, a kamoli kršćani. — Šta dakle kažu neki kršćani?

M i s m o o d v e ć s i r o m a š n i, p a n e s m i j e m o i m a t i m n o g o d j e c e.

Na ovo odgovaram.

Ima već barem 25 godina, što promatram obitelji s mnogo djece, na pr. gdje ih ima šestero, osmero, desetero. Pa evo što sam našao. Kad su roditelji bili radini, štedljivi i u Boga se uzdali vršeći svoje kršćanske dužnosti, još nisam našao obitelji, koja bi stradala samo stoga, što ima mnogo djece. Tu se vidi **očit Božji blagoslov.** A drukčije ne može ni da bude. Zar bi Bog mogao zapustiti obitelj, koja se uzda u Njega, Oca svojeg nebeskog? Bog hrani ptice u zraku, zvijeri u gori, ribe u moru, pa kako se ne će briniti za svoju djecu?!

Ima bezbroj primjera, koji potvrđuju, da je istinito moje opažanje. Znam na pr. za jednu obitelj; otac i mati nisu bili bogati, a imali su 15 djece, gotovo same kćeri: svu su djecu na noge stavili, prema staležu odgojili i iškolovali, a kćeri poudali. — U Americi sam na jednoj hrvatskoj župi upoznao jednu čestitu Slavonku, kojoj je muž umro i ostavio ju s deset neopskrbljenih sinova. Ona nije klonula duhom, u Boga se uzdala, rukave zasukala, i eto svu je djecu opskrbila bez ičije ljudske pomoći, a nekoliko je sinova čak dala na visoke škole. — Dok sam bio u Americi (U. S. A.) čuo sam za jednog starca

župnika, koji je govoreći o brojnim familijama rekao svom narodu u crkvi ovo: »Već sam blizu 50 godina svećenik, i još nikad nisu došli molit me za pomoć oni, koji imaju mnogo djece, ali se često dogodilo, da su u mene tražili pomoć oni, koji su imali tek jedno ili dvoje ili nikoje.«

Kršćanski roditelji! **U Boga se uzdajte,** ali **od svega srca, bez i najmanjeg straha.** Ovakovo se pouzdanje Bogu nada sve mili, ono mu je na veliku čast, pa on ne može da ne pomaže osobito one, koji se ovako u njega uzdaju.

2. Kažu: **Pa ipak je lakše othraniti dvoje nego sedmero.** — Odgovaram: Bogu je jednako lako hraniti dvoje ili hiljadu djece. Ne boj se, Bog je neizmjerno bogat i milostiv, samo se ti bez straha i bojazni Njemu izruči i povjeri. Znaj, ako se u Boga pravo uzdaš, bit će ti lakše živjeti s desetero djece negoli s dvoje. Ako toga ne priznaješ, onda je to znak, da ti je vjera slaba. Zato se moli Bogu, neka bi ti prosvijetlio pamet i vjeru ti ojačio.

3. U gradovima često čujemo: **Nemam stana. I sad mi je tijesno, a kako ću, ako bude više djece?** — Odgovor: Uzdaj se u Boga, moli se, traži, i Bog će pomoći, pa ćeš naći stan, kakav ti treba. Kršćanski roditelji, budite sigurni, prije ćete naći stan prema svojim potrebama, ako se budete u Boga uzdali.

4. Opet mnogi jadikuju: **Pa koliko sam se Bogu molio i Majci Božjoj, i opet ništa.** — Odgovaram: A jesi li bio u stanju posvećujuće milosti? Da nisi možda imao na duši smrtni grijeh ili čak više njih? Isus je rekao: »Molite se, i dat će vam se!« Ali ovo obećanje Božje ne vrijedi za one, koji su u smrtnom grijehu. Šta dakle treba učiniti? Dušu očisti skrušenom ispovijeđu, krijepi se svetim Tijelom Isusovim u svetoj pričesti, vrši savjesno svoje kršćanske dužnosti, i Bog će te uslišati. Samo se ti **ustrajno i zaufano moli.** Bog će nagraditi tvoje pouzdanje u njegovu dobrotu.

5. Gdjekoji se boje i vele: **Danas je teško naći zarade, pa kud će moja djeca? Ne će naći namještenja ni rada.** — Odgovaram: Evo, opet isto: ne uzdaš se u Boga! Da imaš pravo pouzdanje u Boga, nestalo bi svake ozbiljne bojazni za budućnost tvoje djece. Bog će providjeti, a providjet će to bolje, što se više budeš uzdao u Njega.

6. Na selu se neki brane ovako: **Imam nešto imanja, pa ne ću da mi se dijeli. A dijelit bi se moralo, kad bi imali mnogo djece.** Odgovor: Ne smiješ činiti grijeh, da postigneš kakvo dobro. Mi Gospodina Boga ne smijemo vrijeđati ni za koju cijenu. A onda: misliš li, da će Bog blagosloviti to tvoje imanje, koje kaljaš smrtnim grijesima? Lako se može dogoditi, da ti Bog uzme ono jedno ili dvoje djece, pa će ti imanje ipak doći u tuđe ruke. Boj se pravde Božje! — Turci imadu mudru riječ: »I pravedno stečen imutak ne traje do trećeg koljena.« A šta će biti od onog imutka, koje se samo grijehom drži na okupu?! — Napokon: upri pameću i rukama, Bogu se moli za djecu, i Bog će ti pomoći, da mogneš svu djecu opremiti za život. Samo ih ti lijepo kršćanski odgoji i ne boj se: d o b r o o d g o j e n a d j e c a s v u d a d o b r o p r o l a z e.

7. Teže je s onima, koji se ovako ispričavaju: **Liječnik je rekao, da ne smijem imati djece.**

Odgovaram. **Prvo.** Često se liječnici varaju u tomu, a ima ih danas mnogo i takovih, koji ne mare za kršćanski zakon, pak onda daju ovakve savjete i onda, kad nema nikakve opasnosti, pogotovo kad znadu, da će mnogim ženama takvim savjetom ugoditi. Mnoge naime žene osjećaju, da krivo i naopako rade, kad se griješno čuvaju djece; zato, da ušutkaju svoju savjest, žele, da bi im doktor »zabranio« imati djece. — Na jednoj misiji pripovijedala mi je sestra milosrdnica ovaj slučaj. »U ovoj bolnici ležala žena pravoslavne vjere, a bila je u trudnom stanju. Doktori joj rekli, da ne smije roditi, ako hoće da ostane na životu. Žena je već imala dvije, tri djevojčice, a silno je željela imati sina. Sad se našla u velikoj neprilici. U razgovoru povjeri ona svoju stvar meni, a ja joj rekoh: »Ne bojte se, gospojo. Vi ste sretno rodili već nekoliko djece, niste ni slaba zdravlja, u Boga se uzdajte, i sve će dobro biti. Ona posluša, i na veliku svoju radost rodi zdravog i jakog dečka! Porod joj nije ni najmanje naudio. Odonda mi svake godine na stanoviti dan šalje zamotak šokolade«.

Drugo. Uzmimo, da je istina, što doktor veli, pa ti doista ne smiješ roditi. U tom slučaju Božji zakon naređuje ovo: ni za živu glavu ne smije se začeti plod zatrti, jer bi to bilo u m o r s t v o, pa još vlastitog čeda. Svejedno je, da li je plod začet nekoliko dana ili nekoliko mjeseci: začeti čovjek je pravi čovjek, ima neumrlu dušu, pa ako se zatre i mrtav dođe na svijet, ne može se krstiti i nikad ne će vidjeti lica Božjega! Kršćanski roditelji, zar da uzimate na svoju dušu ovakav i ovolik grijeh?

Pitat će tko: Smije li se tako bračno općiti, da se sprečava začetak? — Ne smije se, jer je i to težak grijeh proti Božjem zakonu.

Kazat ćeš: Dakle, ako nikada ne smijem začeti, zar onda ne smijemo ni općiti bračno?

Ne smijete! Bog je u Starom Zavjetu kaznio smrću O n a n a, koji je čuvao svoju ženu.

Reći ćeš: Ali to je teško, to je nemoguće u ženidbenom staležu. Odgovaram: Teško jest, nemoguće nije, jer Bog ne nalaže ništa nemoguće. Mi moramo za spasenje duše svoje prinijeti i najveće žrtve: koliko je kršćana žrtvovalo imutak, obitelj i život za spas svoje duše, kad su ih pogani nagovarali, da žrtvuju krivim bogovima. Prvo je spasiti dušu, a onda dolazi sve ostalo. — Ne ću da potanje govorim o tom predmetu, pa tko sumnja o čemu i želi da sazna, šta mu je činiti u ovakvim slučajevima, neka pita ispovjednika. — Spomenut ću još samo ovo: ima hvala Bogu savjesnih kršćanâ, koji oženjeni živu kao brat i sestra, kad misle, da ne smiju imati djece na pr. u slučaju bolesti i opasnosti po zdravlje ili život. Oni dobro znadu, da nije sva sreća života u bračnom uživanju, oni razumiju, da je **veličina čovjekova u obdržavanju svetih Božjih zapovijedi.** Oni drže na pameti riječi božanskog Spasitelja: **»Šta koristi čovjeku da čitavi svijet zadobije, a dušu izgubi?«**

KAZALO